

Långt borta och nära vävs ihop

Hur sprids musik över jorden? Varför stoppar en vulkan flyget över Europa? Eleverna vill se sammanhang, säger geografiläraren Lotta Jankell på Globala gymnasiet i Stockholm.

02 APR 2012

Den svenska vårvintersolen faller in över Bosporen. Den bländar datorskärmen när eleverna Tobias Forsberg och Isak Sundström zoomar in det turkiska sundet mellan Europa och Asien samtidigt som de läser fakta om området. – Sötvattenstillgången är bara 28 procent av vad invånarna skulle behöva, konstaterar Tobias Forsberg.

– Gör de sötvatten av saltvatten, funderar Isak Sundström.

Klass SA11A på Globala gymnasiet i Stockholm läser geografi 1 och har just startat ett projekt som handlar om förutsättningar på olika platser på jorden.

I fokus finns människans roll i geografin.

– Nyckelordet är resurser, säger läraren Lotta Jankell. Naturresurser och mänskliga resurser på olika platser, sambandet mellan platser och de intressekonflikter som kan uppstå om resurserna.

Lotta Jankell har alltid haft ett miljöengagemang och hon är glad över hållbarhetsperspektivet i den nya kursplanen för geografi.

– Kopplingen mellan naturmiljön och människans livsvillkor är tydlig i kursplanen, säger hon.

I det här projektet spegelvänder hon hållbarhetsbegreppet och utgår från sårbarheten på en plats: Vilka är riskerna? Torka, översvämningar, jordskalv, vulkanutbrott, föroreningar, överbefolkning, konflikter, sjukdomar? Sådant, och hur landskapet formas, ska eleverna identifiera och analysera på de platser de valt, från Bosporen till Quito, från Maldiverna till Kiruna.

Även om de platserna, och många fler, nämns under Lotta Jankells genomgång så är det länge sedan geografiundervisning handlade om att sätta ut länder, städer och floder på en blindkarta.

– Vi tragglar inte sådant, men eleverna lär sig ändå platsnamn av bara farten, säger Lotta Jankell.

Mer handlar det om elevernas förmåga att använda relevanta begrepp. Under lektionspasset hör jag dem spontant slänga ur sig flera begrepp vars innebörd jag inte har helt klar för mig.

Ett exempel är ekosystemtjänster, ett ord som Lotta Jankell introducerade för klassen i höstas, under det så kallade Globalprojektet om konsumentens roll för den globala resursanvändningen. Ekosystemtjänster är naturens förmåga att gratis till exempel rena vatten, pollinera växter eller reducera koldioxidhalten i atmosfären, alltså serva mänskligheten med funktioner som vi är beroende av och annars skulle vara tvungna att bygga egna kostsamma system för.

– Ekosystemtjänster fungerar bra för samhällsvetare, de är ju ofta mer intresserade av ekonomi och politik än av biologi.

På Lotta Jankells lektioner går ofta ämnena in i varandra, till exempel geografi och samhällskunskap. Foto: Andy Phrat

Klassrummet där vi befinner oss är modernistiskt avskalat med bara något enstaka grupparbete på väggen. Varje elev har en egen bärbar dator. De använder nästan aldrig läroböcker, men innan genomgången är över lyfter Lotta Jankell upp en äkta jordglob i famnen. Den klirrar när hon knäpper med naglarna mot longituder och latituder för att påminna eleverna om de ordens betydelse. Sedan knuffar hon in dem i datorernas Google Earth så att de kan gå ned för landning på sina platser i jordens alla hörn.

– Se er om! Är det torrt eller blött, är det gott om träd, är det mycket människor? Varför bor folk där? När ni redovisar ska det kännas som om ni kommer från den där platsen. Var poetiska!

– Alltså mycket adjektiv? undrar Tobias Forsberg och Lotta Jankell nickar.

Globala gymnasiet är en stor kommunal skola men inte vilket plugg som helst. Som framgår av namnet genomsyrar det internationella perspektivet hela verksamheten. Hållbar utveckling är kärnan i skolans profil. Här på samhällsprogrammet går hälften av eleverna en spetsutbildning med nationellt intag. Det ger ett engagemang som känns i klassrummet.

Finns det en risk att samförståndet kring miljöfrågor blir för stort? Ta till exempel människans betydelse för klimatförändringarna – får den skeptiska sidan komma till tals?

– Gud ja! säger Lotta Jankell. Vi börjar alltid med fakta: Vad är klimat, vad är det egentligen man mäter med isborrsprover, varför blir tolkningarna så olika? Sedan tar vi hit någon som är skeptisk, nu senast en geologiprofessor som berättade att på vissa platser är andra faror mer överhängande än de som har med klimatförändringarna att göra.

Inte ens de engagerade eleverna på Globala gymnasiet tänder på allt. Bergarter har Lotta Jankell fått kämpa för.

När en klass studerade bergartscykeln, alltså bergarternas förflyttning från magma i jordens inre till berggrund och tillbaka igen, fick eleverna i uppgift att ta med något ur cykeln hemifrån.

– En tjej som hade glömt sa: ”Jag tog med mig själv!” I hennes kropp fanns både järn och natrium som ingår i bergartscykeln. Det blev ett bra exempel. Det gäller att landa det stora i det nära.

Geografi handlar mycket om att krympa och vidga avstånd. Att zooma in Bosporen men också zooma ut och få perspektiv på sin egen hembygd.

– Man kan gå ut i närområdet, titta hur det ser ut och sedan jämföra med Google Earth. Det blir som landskapen i elevernas egna datorspel, säger Lotta Jankell.

Andra sätt att väcka engagemang är att lyfta in krig och konflikter, till exempel genom rollspel som ”Världens vatten”, eller att studera spridningen av sjukdomar som kolera och fågelinfluensa.

– Allt som visar att jorden är både stor och liten är spännande. Man kan se på hur hitmusik sprids och tycka att jorden är liten, men sedan kan man titta på hur vulkanutbrottet på Island gjorde det omöjligt att ta sig hem därifrån och då känns avstånden stora.

En grundbult i Globala gymnasiet pedagogik är att saker ska göras, som Lotta Jankell säger, på riktigt. I just det här momentet blir det inte mycket riktigare än

Google Earth, men i andra projekt får eleverna till exempel skriva insändare, skicka in medborgarförslag till kommunen eller besöka konferenser som Klimatforum.

En annan grundbult är samverkan med andra ämnen. I Glokalprojektet kopplas geografin till samhällskunskap, naturkunskap och digitalt skapande, i andra projekt dras även språkämnen in.

Isak Sundström gillar att ämnena blandas.

– I Glokalprojektet hade jag aldrig koll på vilket ämne vi hade. Det var bra, för det betydde att jag hade användning för geografin på samhällskunskapen och tvärtom.

*Traditionell kartkunskap ägnar sig klassen knappast åt. Men eleverna lär sig platsnamnen av bara farten, säger Lotta Jankell.
Foto: Andy Phrat*

Är geografi roligt? Jodå, tycker Isak Sundström.

– Det är inte det roligaste ämnet, men det är roligt när det är viktigt.

Och när är det viktigt? Svaren visar att fokuset på att blottlägga samband fungerar.

– Det viktiga är att få en bild av hur samhället har blivit som det är och hur det kan bli i framtiden. En bild som visar alla sidor, säger Isak Sundström.

Tobias Forsberg fortsätter:

– Att kunna skilja på granit och andra bergarter är inte så viktigt. Men att lära sig hur saker påverkar varandra, det är viktigt.

Åter till arbetet. Pojkarna böjer sig över Bosporens relativa och absoluta fördelar.

– Relativa, det måste väl vara i förhållande till andra platser?

– Och absoluta har att göra med var det ligger. Vid Bosporen är själva sundet en absolut fördel och handelsleden igenom är en relativ.

Och över Bosporen och Stockholm skiner samma gamla absoluta sol. Tobias Forsberg drar för gardinen för att kunna se jorden bättre.

AV TEXT: KATARINA BJÄRVALL

GEOGRAFI

HÅLLBAR UTVECKLING

LOTTA JANKELL

HTML Snippets Powered By : XYZScripts.com